

אומ שניח

שיחות, דרשות ומאמרים למגידי שיעור ולכל דורש ברבים
לאורו ולזכרו של מרן קדוש ישראל ותפארתו שר התורה זיע"א

ערוך מתוך שיעורי לב ארי - ב"ב

ד"ר מוקדשים לעילוי נשמת מו"ר ר' יפת בן יצחק ז"ל הכ"מ.

גליון מס' 249

שבת כי תבוא תשפ"ו

עניין של חינוך

'הזמן'

הסופר הצדיק והוגה-הדעות רבי דוד זריצקי זצ"ל, תלמידו של ה'חפץ חיים' בשיבת ראדיו, כתב מאמר שפותח את היתה 'זמן'. במאמר הביע בשפה עשירה ובלשון-זהב את חמקמקותו של הזמן וכמה עלינו להיות ערניים לנצלו: "הזמן כבר עבר! לפני שהספקנו להבחין בו – כבר מאחורינו, מחיד או לועג, צוחק או בוכה. וכשאנו מסתכלים בשעון, הוא אומר לנו: השעה היתה כך וכך... וכשאנו אומרים: פלוני חי – רצינו לומר: הוא היה חי לפני שניה אחת. וכשאנו אומרים: פלוני נמצא כאן או שם, פונתנו לומר: לפני שניה אחת. וכך בכל שניה ממילויני השניות בחיינו... "כי לשם כך נתן הזמן, לדעת כי הוא עובר. בטרם נבין שיש להסתפל בו – הוא כבר מאחורינו, וזה האים ביותר כחלום יעוף שמרגישים בו רק לאחר שמתעוררים מן התרדמה. היה לנו לפני רגע זמן, ועכשו הוא איננו ולא השאיר אחריו פלוס". נמצא הזמן לעבודת האלול ונזכה לכל הטוב!

ברכת שבת שלום מערכת לב ארי

פנינים משלחן מלכים

"אורו מפה רעהו בסתר" (דברים כ"ז, כ"ד)

איך מכים בן אדם בסתר? צידד נתן להתחבא ולהכות מישוהו: פרש רש"י: "לשון הרע". כשיושב אדם כאן בארץ ישראל ומדבר עם מישוהו מאוסטרלקה בטלפון, תוך כדי ששולח ספור השמעה לכל העולם ומחסל אותו ברגע. על זה אמר דוד המלך בתהלים (קכ, ד): "חצי גבור שנונים עם גחלי רתמים". כמו חצים שנונים שבגד הגבור שהורג עמם ממקום רחוק, כן המדבר לשון הרע על אדם העומד במרחק והורגו בקד. ה'חפץ חיים' כותב בספרו "שמירת הלשון" (חלק ב פרק ט) בזה הלשון: "ובאמת לפלא הוא בעיני, ששבע בני האדם לחפש סגלות וברכות מאנשים גדולים להצליח על פניהם, ומה יועילו להם כל הסגלות והברכות, אם חס ושלום הוא מרגל בזה החטא של לשון הרע ורכילות, הרי יש על זה אור מפרש בתורה, 'אור מפה רעהו בסתר' שהוא קאי על לשון הרע כמו שפרש רש"י. ואמרו חז"ל: אורו בו, קללה בו, נדוי בו, וזה לא נצא מפי איש אחד כי אם בהקדם כל ישראל בצרוף הכהנים והלוויים בכתובת בקרא, והרי הוא מכלה השפעתו, עד כאן לשונו. אנשים רצים לצדיקים לבקש ברכות וסגלות לפרנסה או לכל ענין אחר. אומר על כך החפץ חיים שאם הפה שלף הוא פה של לשון הרע, הקב"ה אמר על זה "אורו", וכתוב בפר"ל (שבועות לו ע"א) שאורו זה או קללה או נדוי. מנדה הוא מי שמנתק מהקהל. אם בורא עולם מחליט על מישוהו שיהא בנדי, הוא מנתקו ממנו, והאדם הזה מנתק ממקור הברכה, ואפילו אם בקש אלה ברכות מצדיקים זה לא יעזר לו, כי הוא מנתק ממקור הברכה. אך כאשר אדם מתגבר ושותק ולא מספר את הלשון הרע, הוא ב'פרד' אשר לא יזה רעהו בסתר" וכשהקב"ה אומר "ברד" זה מקור כל הברכות והישועות. כאשר אדם מדבר לשון הרע זה משפיע על קבלת התפלה שלו, כי תפלה של אדם זאת בקשת ישועה ותקנה מבזרא עולם, כמו שאנו אומרים: "כי לישועתך קוינו כל היום", "על בן נקנה לה' אלקינו", ושרש המלה "תקנה" זה "קור". קו הוא נשר, בשונה מדבר עגל. העולם הוא עגל, אין לו תחלה ואין לו סוף, ואילו קו יש לו נקדת התחלה ונקדת סוף. כשאני מתפלל אני יוצר קו, זה קו שמתחיל ממני ומגיע עד פסא הקבד, וזהו הכח של תפלה ותקנה שחותכת הכל ומגיעה עד למקום המטרה שלה. וכתוב בזהר הקדוש שהקב"ה לא רוצה לשמע קללה על עם ישראל, ואם אני בפך שלי, בלח הדבור שאב מנפיתו יתברך, מדבר לשון הרע, הקב"ה יוצר מחצה של ברזל ביני וביני, וכשאני מניח קו של תפלה, זה לא מגיע למטרה כי יש מחצה החוסמת. לפני כמה שנים הגעתי למרן שה"ר רבי חיים קניבסקי זצ"ל לשאל כמה שאלות. היה זה בשעת אחר הצהריים. לפתע נכנס אדם ואמר לרב שיש לו ילדה בת חמש חולה מאוד וכבר עשה את כל מה שהרב והרבנית אמרו לו, בנוסף לכך שהרב ברח אותה, והרופאים לא נוטים לתקנה. ברח הרב שוב בברכת רפואה שלמה. מיד כשנצא מבית הרב, שאל רבי חיים את הסובבים האם יש לו אינטרנט? אכן היה לו מכשיר פסול ללא חסימה. אמר רבי חיים: "אם כך מה הוא רוצה. יש מחצה בין התפלות שלו לבת שלו". שאלתי את רבי חיים האם אני יכול להעביר לו את הדברים: השיב לי רבי חיים: "יש לך מצנה לומר לו את זה". רצתי אחריו למטה, עצרתי אותו כשהוא כבר בתוך רכבו וספרתי לו את מה שאמר רבי חיים. מיד הוא נצא החוצה מהרכב, הוציא את האפיון שלו ואמר לי: כל הביזנס שלי במכשיר הזה, כל המידע שלי כאן. הוא נגש שם למעקה הסמוך לבית המדרש "לדברמו", ונפץ את המכשיר. בוכה ומנפץ... עד שלא ראה את המכשיר מנפץ לא היה רגוע. לאחר מכן נכנס לרכבו. אמרתי לו: "בא אתי לרב לספר לו את מה שעשיתי". הוא אמר לי: "אני מתבייש", אך לא וותרתי לו. נכנסנו לרבי חיים וספרתי לו מה עשה האיש כששמע את דברי מרן. זה היה קדוש ה'. הרב אמר לו: "ייתה לה רפואה שלמה" ולא הוסיף על מה שאמר קדם. לאחר תקופה קצרה, אני מקבל טלפון מאחד מבני הבית של רבי חיים. הוא שואל אותי האם אני זוכר את הספור הזה עם האיש שבתו היתה חולה ונפץ את המכשיר הפסול? אמרתי לו: "בנדאי שאני זוכר". הוא מספר לי: "אתמול בלילה היה פה הסבים והסבתות וההורים עם הילדה, באו לשנות ל'חיים'. היא הבריאה לגמרי, הפחיתו נעלמה". היתה מחצה שחסימה את התפלה שלו וכשהוסרה המחצה התפלות פעלו. היתר הקדוש מגלה לנו שיש חסימה לתפלה מפעלות למעלה מי שפיו מקטרג על בניו של הקב"ה, אנשים מתפללים ושופכים דמעות ואינם יודעים מדוע אינם נענים, צריך לנפץ את החסימה: (הגאון רבי יחיאל צוקר שליט"א, מרבני ישיבת 'תורה בתפארתה' ומחבר ספרי 'להאיר')

לע"נ הבחור אריה ז"ל בן דוד וזהבה הי"ו

מערכת שיעורי לב ארי – שיעורים שבועיים לאור הפרשה מפי הרב אריה יוסף שליט"א

מעשה שהיה...

קדוש יאמר ספור על מרן הגה"צ חכם מנחם מנשה

זצ"ל זיע"א. (מלוקט בשינוי לשון קלים מתוך 'פניני הצדיקים')

הילולת מרן

חכם רבי

מנחם מנשה

זצ"ל זיע"א

(יב' אלול תשע"ה)

הצדיק הנסתר חכם מנחם מנשה זצ"ל: נולד בטורקיה ועלה לארץ ישראל. צדיק נסתר אשר כל מעשיו נעשו בסתר. ענותו שאין בדגמתו. מעשה נסים רבים מספרים אודותיו. בעל רוח-הקדש. רבים נושעו על ידו. גמל חסדים עם הכל בצנעה. אחת מיוזמותיו היתה לאסוף את כל הילדים העניים, שנאלצו בשל קשיי פרנסה בבית, לצאת לעבודה, ולספק להם מורים ושיעורים בליקל. למרות שהוא בעצמו בקשי היה לו למחיתו, הצליח למצא ממון למורים. איש קדוש שהאמת נר לרגליו. זמן מה לפני פטירתו אמר לאחד מבניו כי קבל על עצמו ללכת כפרה על עם ישראל לבטול גזרה ואף ידע את מועד פטירתו. גם לאחר פטירתו הופיע פעמים רבות הן בהקיץ והן בחלום לאנשים, והודיעם על גזרות ועוררם להרעיש עולמות. ואכן לאחר מכן ראו, כיצד התבטלו הגזרות בדיוק בזמן החלום. יסד את ביה"כ "אהבת חיים" בשכונת בית-ישראל. וכן נמנה עם מייסדי הארגון "יד לאחים". המקבל הרב מרדכי שרעבי זצ"ל היה עומד לכבודו ואמר, שרואה הוא עמוד אש מעל ראשו ואף העיד עליו, כי הוא מגדולי ל"ו הצדיקים שבדור. רבנו נלב"ע ב"יב אלול ה'תשכ"ח. ציונו בהר-המנוחות בירושלים. ת.נ.צ.ב.ה. וזכותו תגן עלינו אמן!

להלן ספור אחד, מני רבים, המובא בספר 'חכם מנחם מנשה' המלמד אותנו, עד כמה האמת היתה נר לרגליו: באחד הימים התאספו חכמי ישיבת פורת יוסף בירושלים לדיון מיוחד כיצד לגייס כספים עבור הוצאות חתונה לחתן יתום. לאחר שהחלט על מספר דרכי פעולה, החליטו החכמים להטיל גם על רבנו מנחם להשיג סכום נכבד בסך חמש מאות לירות. בידעם שאיש חסד גדול הוא המשתדל רבות לעזור למשפחות ואנשים הזקוקים לתמיכה. חכמי הישיבה הודיעו לרבנו על החלטתם, רבנו מצדו שמח מאוד על המצווה הגדולה שנקלה בחלקו לעזור לחתן יתום, ועל אף שידע, שאין כרגע בכיסו אף לא מעט מסכום עתק זה הסכים למלא את בקשתם. לצורך כך החליט לנסע לתל-אביב, כדי לדבר על לב נדיבים לסיע במצווה נשגבה זו. כשהגיע לתל-אביב פנה להתאכסן בבית בנו המתגורר במקום, ולאחר מנוחה קלה פנה לצאת לעבר בתי הנדיבים, על אף שלא חש כל כך בטוב עקב הנסיעה. בצאתו לרחוב פגש ביהודי שהפיר אותו מכפר. הלה בקש מרבנו וואחד ממכרי מוכניס את בנו בביתו של אדוני, חפץ הוא מאוד שרבנו יתן נוכח בשעת הפריה. הצדיק הסכים להתלוות עמו למקום בו מתקיים הפריה לשמחת הרבה הידיד. כשהגיע הרב למקום עריכת הפריה, הבחין, שהאשה העומדת למסור את התינוק למוחל, לבושה בלבוש שאינו צנוע. הדבר קאב לו מאוד והוא החל לזעק: "הלא אסור על פי התורה לאשה ללכת בלבוש כזה, ודבר זה פוגם את נפשו הטהורה של הרב הנולד!". צעקותיו של הרב גרמו לרעש גדול במקום. חלק מהאנשים שלא הכירו את הרב, כעסו על צעקותיו של זקן לא מפר, וביניהם היו אף שנסו להכות אותו. אולם רבנו עמד והתריע בעקשנות, כי הוא מוחה נמרצות על כך, וצריכים לתת את התינוק לאשה אחרת, הלבושה בצניעות. משראו הנוכחים את גדל עקשנותו של הרב, השתדלו להביא בזריזות בגד צנוע כדי לכסות את האשה, ולאחר מכן שקט הרעש ונכחו את הפריה מסימן טוב ובמזל טוב. לאחר סיום עריכת הפריה, נגש יהודי טורקי עשיר, שהיה רחוק משמירת המצוות ונמנה על אותם שחפצו להכות את רבנו ושא: "אינני יודע, אם הנך רב גדול או רב קטן, אך רציתי שתסביר לי, איך זה שהרסות בצעקות את שמחת הפריה? הלא בכלל אינך נמנה על בני המשפחה". הרב השיב ברגיעה: "שמע נא ידידי, אם לדגמא היית בחתונה, ולפתע אתה רואה קלד שהתעלף חלילה. וכי לא היית זועק בקול גדול, אפילו שאינך נמנה על בני המשפחה?". וכך הסביר: "כשיש אשה הלוכשת לא צנוע, גם זה פקוח נפש ממך, כי יסוד קיומו של עם ישראל הוא על הקדשה והטהרה. על כן, אשה שאינה נזהרת בכך היא פוגמת ממך בגוף הילד". והוסיף שיש הלכות טהרה וצניעות. שמירת שבת וכו', וכל יהודי חבב לשומרם ולהיות קדוש וטהור. עמד הלה רתוק למשמע מתק שפתיו של הרב. אולם לאחר כעשר דקות של שיחה, התנצל רבנו, שצריך הוא לסים מפני שצריך הוא למלא את שליחותו בגיוס כספים עבור חתן יתום. הלה הפציר ברב, שימשיך לשוחח עמו. אף רבנו הסביר לו שוב בלשון רכה, שהזמן העומד לרשותו הוא מועט מאוד וצריך לסובב על פתחים של נדיבים רבים. הלה פנה בהפתעה אל רבנו בשאלה ישירה: "כמה זקוק הנך בסך הכל עבור החתן היתום?". ענה הצדיק: "חמש מאות לירות". הלה הודדו ושלף פנקס צ'קים מכיסו וכתב במקום צ'ק על סך אלף ושמונה מאות לירות והפטיר: "כעת יתאפשר לך לשבת ולשוחח עמי ברגיעה. אני שומע ממך דברים שלא שמעתי מעולם!". רבנו המשיך לשוחח עמו בדברי תורה והדרך בפהדות ושמירת הקדשה והטהרה, תוך כדי שהוא מודה לו על התרומה הנכבדה. לאחר ששוחחו כשעתים, נפרדו איש מאחיו לשלום. כשעזב הרב את המקום, פנה העשיר ושאל את האדם, שהביא את רבנו לבית: "מה שמו של הרב?". "חכם מנחם מנשה מירושלים". השיב העשיר: "אם היו עוד כמה רבנים אמתיים כאלו- היה בודאי כבר מגיע המשיח". היהודי העשיר הנזכר התחיל מאותו יום להתקרב יותר ויותר לדרך הפריה. ונעשה בעל תשובה גמור עם נראת שמים טהורה. הלה המשיך להיות בקשר מתמיד עם הצדיק ותרם הרבה לפעולותיו הנשגבות של רבנו בזכוי הרבים והמשיך לשמר תורה ומצוות כל ימי חייו וזכה שאף בניו הלכו אחריו בדרך התורה והמצוות.

רבנו ה'חפץ חיים' זצ"ל היה מעורר תמיד את שומעי-לקחו בדברים נוקבים, יורדים עד השיתין, על חשיבות נצול הזמן לעבודת השם וגדל האסון באבוד הזמן על דברים של מה בכך. הוא נהג לשנן באזני כל מי שרצה לשמע: "ציט איז לעפין און לעפין איז ציט". הזמן הוא חיים והחיים הם הזמן. חיינו מרכבים משנים וימים, שעות ורגעים. כל שבריר של רגע הוא נתח מן החיים. כמה חשוב לא להחמיץ, ולהחשיב את הזמן כראוי לו.

הסבא רבי אריה ליון זצ"ל באחד ממכתביו אל בנו הגדול רבי חיים יעקב זצ"ל בתקופת כהנתו כרב בדרום אמריקה, מזכיר לו את ששמע מפי ה'חפץ חיים' בהיותו בראדיו: "עוד מצלצל באזני הדברים מפרש היוצאים מפי כהן גדול רבנו מרן ה'חפץ חיים' ז"ל זכותו תגן עלינו ועל כל ישראל בתוך השיחה: 'איזה שוטה המאבד מה שנותנים לו – זה הזמן...'".

משל ה'חפץ חיים' משל: נתאר לעצמנו עשיר מפלג שבנו יחדיו חלה במחלה קשה ונטה למות. הרופאים התאמצו להעלות לו מזון וארפה, אך בשלב מסוים הרימו ידיים. לסוג אחד של טפול נותר סבוי. והוא, באם כל הדם שבגופו יחלף בדם של ילד אחר בן גילו. נגש הרופא והציע לאב, שבהיותו והוא עתיר נכסים יפנה למשפחה שיש לה מספר ילדים ויבקש ממנה בתמורה למענק של סכום שתק לוותר על אחד מילדיה לטובת בנו יחדיו... אך ההצעה האוילית הזאת לא הצליחה לישר אף קמט אחד במצחו של האב המדאג, הן כל מי שעניינים בראשו יודע שאין להצעה האוילית של הרופא שום אחיזה במציאות. גם העני המרוד ביותר לא יסכים לה בעד כל סכום שיצנע לו. על חיים של בן לא מותרים: ה'חפץ חיים' היה אומר בכאב: "אבל מה לעשות שגרב אולתנו אנחנו מותרים ומותרים על חיים לא של הבן אלא שלנו עצמנו. אדם חותך מבשר החי של עצמו, מחייו, וזורק בזדון המוני דקות לאבוד בשביל דברים של מה בכך..."

מנזקי העשיון

פעם הזדמן ל'חפץ חיים' לשבת ליד אדם שהכין ופיטם את מקטרתו לעשיון, ובמשך הזמן הזה שהלה סדר את מקטרתו הספיק הוא – ה'חפץ חיים' – ללמד עמוד שלם של גמרא. אמר ה'חפץ חיים' למקורביו: "שוו בנפשכם, כמה יכאב ויזדקק לו ביום מן הימים כאשר יפקחו עיניו ויזכח לראות כמה דפי גמרא הלכו לאבוד בגלל עסוקו במקטרת... הרי לא יהיה מסוגל לסלח לעצמו על כך שלקח את חייו וזרק אותם לאבדון..."

עוד היה ה'חפץ חיים' מעורר עם דברי הגר"א מוילנא הידועים שהסביר את לשון המשנה באבות (ג, א): "הסתפל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עברה... ולפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון... לפני מלך המלכים הקדוש ברוך הוא". מהו ההבדל בין דין לחשבון? באר הגאון: הדין הוא על עצם העברה, על כך שעשה פעלה בלתי-רצויה. החשבון הוא על כך שבאותה שעה שעשה את המעשה הרע יכול היה לעשות מעשה טוב. על שניהם, הן על הדין – על המעשה עצמו, והן על החשבון – על אי עשיית המעשה הטוב באותה שעה, יתבע האדם על כל אחד מהם בפני-עצמו. הוסיף על כך ה'חפץ חיים' דבר נורא: השם יתברך היטיב עם ברואיו ונתן להם אפשרות לעשות תשובה. ברם, התשובה כוחה יפה לכפר על פעלת העברה עצמה, מה שנוגע ל'דין'. אולם מה שנוגע לחשבון, דהיינו, על אי-נצול הזמן לתכלית שבעבורה נתנו לבריות החיים, אין גם בכוחה של התשובה לתקן, שכן אין במה שיזלם חסר הזמן. ה'חפץ חיים' המשיל זאת למכונת כביסה של בגדים, המסוגלת לנקות בגדים מפל רשם של פתם ולכלוך. אולם פשוט, שלמרות טיבה ואיכותה של המכונה אין ביכולתה בשום פנים ואופן להאריך בגד יותר מכדי מדתו הקצומה. כך גם תשובה, הגם שמנקה ומלבינה את האדם מחטאיו ופשעיו – אך את הזמן שאבד בזמן שעשה את העברה היא לא תוכל להשיב לו.

נעלים בלי שרזכים

וכמו בכל דבר וענין, היה ה'חפץ חיים' נאה דורש וגם נאה מקים. הוא דקדק עם עצמו ונצל את זמנו באופן מכלא. תלמידו הגדול הרב מפוניבז', רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל, היה אומר תמיד – כי ה'חפץ חיים' זכה לאריכות ימים מפלגת, לא רק מפני שקצבו לו בספר החיים למעלה מתשעים שנה, אלא בעקב מפני שחס על כל רגע בחייו ונצלו עד תם. כך שכל יום מימיו היה ארוך יותר משל שאר בני אדם. וידועה אמרת החכם: "הזריז – ימיו כפולים". מי שמנצל את זמנו, ימיו מרבים.

אחד מתלמידי ה'חפץ חיים' תאר שראה את רבו שב לביתו בראדיו לאחר מסע ארוך בעירות פולין, כשהוא מלוה בחנתו רבי צבי הירש לוינסון זצ"ל – שפידוע היה אף הוא גברא רבא, גאון וצדיק מפרסם. התלמיד היה סקרן מה יעשה ה'חפץ חיים' מיד כשישוב לביתו מן הדרך הארצה והמנוגעת, הבחין כי בעוד שרבי צבי לא הספיק עדין אף לפשט את מעילו, ה'חפץ חיים' הזקן כבר ישב על מקומו כשגמרא גדולה מנחת לפניו.

ספרו על ה'חפץ חיים' שהקפיד לקנות נעלים ללא שרזכים, מחמת שבזכותם הרויח בכל יום לפחות דקה אחת שהיו אורכות לו הפעלות של קשירת והתרת שרזכי הנעלים. הוא עשה חשבון פשוט וקל: דקה בכל יום – הן שלושים דקות מצטברות בחדש. שלושים דקות כפול שתים-עשרה חדשים בשנה – הן שלוש מאות וששים דקות. שש שעות שלמות. אם נכפיל את מספר השעות הללו במשך שבועים שנות חיים, זה רוח נקי של עשרים וחמש אלף דקות. ארבע מאות ועשרים שעות. לא חבל!...

(מדברי הגאון הגדול רבי יצחק קולדצקי שליט"א בספר 'לעשות רצונך', בראשית)

ד"ר מוקדשים לעילוי נשמת מו"ר ר' יפת בן יצחק ז"ל הכ"מ.